

تحول حقوق قراردادهای بین‌المللی نفت و گاز و نقش شرط داوری در آن

"مطهره ملکی جهان^۱، فاطمه دلیر گوگانی^۲"

^۱ دانشگاه آزاد واحد صفا دشت کارشناس ارشد حقوق بین‌الملل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد صفادشت، تهران، ایران (mota.maleki@gmail.com)

^۲ دانشگاه آزاد واحد صفا دشت کارشناس ارشد حقوق بین‌الملل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد صفادشت، تهران، ایران (Fdalir94@gmail.com)

چکیده

قدرت اقتصادی و کارایی نظامی می‌باشد و از طرفی تغییر در معادلات سیاسی و اقتصادی روابط بین‌المللی است که لزوم تغییر در ساختارها و ماهیت قراردادهای بین‌المللی نفت و گاز را از دید شرکت‌های نفتی و دولتهای نفت خیز جهان نشان می‌دهد. واضح و آشکار است که شرایط یک منطقه نقش مهمی در کلیه طرح‌های آینده تأمین انرژی جهان ایفا می‌کند به خصوص که منابع آن وابستگی بیش از حدی به تنها منبع عرضه داشته باشند.

۱- تحولات حقوق قراردادهای بین‌المللی نفت و گاز

از تاریخ اولین اکتشافات نفتی تا کنون، صنعت نفت و گاز کشورهای نفت خیز شاهد تکنیکهای قراردادی متنوعی بوده است. این روشها ارتباط مستقیمی با تحولات سیاسی داخلی و بین‌المللی و توانمندی‌های تکنولوژیک و اقتصادی کشورهای دارنده نفت و منابع هیدروکربور می‌باشد. با در نظر گرفتن اینکه برخی کشورهای دارنده هیدروکربور توان سیاسی، اقتصادی و تکنولوژیک پایینی دارند این امر، وابستگی نفت و گاز آنها را به کشورهای پیشرفته دنیا به دنبال داشته است. صنایع نفت و گاز به دلیل پرهزینه بودن، فناوری پیشرفته مورد نیاز و حساسیت بالای سیاسی و اقتصادی که از ویژگیهای بارز و ذاتی صنعت نفت و گاز می‌باشد، علاوه بر اهمیتی که در معادلات سیاسی و بین‌المللی دارند، نقش بسیار حیاتی در اقتصاد و سیاست داخلی کشورهای دارنده این منابع ایفا می‌کنند. تجربه بین‌المللی حاصل از دعای نفتی دهه ۱۹۷۰ به بعد سبب شد تا علاوه بر طرح موضوعاتی مانند ماهیت و تفسیر قراردادهای نفتی، حقوق و تکالیف سرمایه‌گذار خارجی، حق حاکمیت و سایر حقوق کشور صاحب منابع طبیعی؛ موارد دیگری نیز در خصوص تفسیر شرط ثبات، قلمرو و آثار آن، شیوه‌های جبران خسارت و میزان غرامت قابل پرداخت در صورت نقض قرارداد یا سلب مالکیت از سرمایه‌گذار خارجی در کنار سایر عوامل بتوانند به ساختار قراردادی مناسب توجه کرده و راهکارهای جدیدی نیز ارائه نمایند. با در نظر گرفتن تضمین مناسب برای شرکتهای نفتی و هم کشورهای میزبان در قبول و درک آثار حقوقی اعمال حاکمیتی، تحولات عرصه

تحولات و آراء داوری‌های نفتی نمایانگر انعکاس معادلات سیاسی و اقتصادی در عرصه داخلی و بین‌المللی و همچنین رابطه قدرت، با ساختارهای حقوقی و قراردادی پذیرفته شده هر کشور در عرصه نفت و گاز می‌باشد. به همین سبب با تحول این معادلات، در ساختار قراردادی ما بین کشورهای نفت خیز در حال توسعه و شرکتهای بین‌المللی نیز تغییرات و تحولاتی صورت گرفته است. با توسعه تجارت بین‌الملل و جهانی شدن اقتصاد، شرط داوری نیز مانند سایر شروط به سرعت رشد پیدا کرده و راه تکامل را در پیش گرفته است به نحوی که امروزه یک روش معمول در حل و فصل اختلافات بین‌المللی محسوب می‌گردد. شروط داوری قراردادهای بین‌المللی نفت و گاز یکی از کلیدی‌ترین شروط مندرج در این نوع قراردادها است که منافع شرکت یا کشور درگیر اختلاف را تأمین می‌کند همانند مراکز داوری ایکسید و آنسیترال که اختلافات احتمالی را مدیریت نموده و از ایجاد نابسامانی خاص در زمینه داوری جلوگیری می‌نمایند.

کلید واژه‌ها: قرارداد بین‌المللی، شرط داوری، داوری بین‌المللی، قرارداد نفت و گاز

مقدمه

تاریخ داوری بین‌المللی یکی از کهن‌ترین شیوه‌هایی است که دولتها در حل اختلافات بین‌المللی خود بکار می‌گرفتند. در خصوص قراردادهای نفت و گاز هم، آراء مهمی از مراجع داوری صادر شده است. از جمله این آراء می‌توان به پرونده‌های لیامکو و تاپکو علیه دولت لیبی، شرکت فرانسوی الف علیه شرکت ایران، برخی دعاوی ایران و آمریکا مانند دعوی آمکو و فیلیپس و همچنین دعوی آجیپ علیه جمهوری کنگو اشاره کرد که در این پرونده‌ها حقوق دولتها در کنترل و بهره‌برداری از منابع طبیعی و سلب مالکیت و همچنین خاتمه دادن به قرارداد با توجه به شرایط و منافع عمومی از یک سو و از سوی دیگر الزام به جبران خسارت از جانب دولتها برای شرکتهای طرف قرارداد در صورت اعمال حقوق حاکمیتی به رسمیت شناخته شده است. رویه‌های داوری انعکاسی از تحولات ژئوپولیتیک است که مهمترین عامل در قدرت جهانی سده بیست و یکم از لحاظ